

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

**№ 4 (32)
2013**

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izrk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертацияларының негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Д. Досмырза
Э.О. Дүйсенова
А.Д. Жүсіпов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Қаудыров
Ж.О. Құлжабаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ө.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапак

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор қ., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Әділет министрі Б.М. ИМАШЕВТЫҢ ШЫҒУ мүше мемлекеттердің әділет министрлерінің бірінші кеңесінде сөйлеген сөзі (ҚХР, Бейжің қ., 2013 ж. 5 қыркүйек).....	7
«Қазақстан Республикасының кейбір конституциялық заңдарына конституциялық мерзімдерді есептеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Конституциялық заң жобасы бойынша Әділет министрі Б.М. ИМАШЕВТЫҢ ҚР Парламенті Сенатында сөйлеген сөзі (2013 ж. 12 қыркүйек).....	9
А.А. СМАҒҰЛОВ Қылмыстық іс жүргізудегі іс жүргізу келісім институтының кейбір аспектілері.....	12
Конституциялық және әкімшілік құқық	15
Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Халықтың жергілікті өзін-өзі басқаруға қатысуының ұйымдастырушылық-құқықтық проблемалары.....	15
Ж.О. ОНЛАШЕВА Қазақстандағы заңнамалық бастама: қазіргі кездегі жай-күйі және перспективалары.....	20
Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы	26
С.П. МОРОЗ Қазақстан Республикасында шағын және орта кәсіпкерлікті мемлекеттік қолдау.....	26
Д.А. БРАТУСЬ Авторлық құқықтағы новеллалар (II-бөлім).....	36
Ж.О. ТІЛЕМБАЕВА Қазақстан Республикасы заңнамасында кәсіпкерлік қызмет саласында мемлекеттік органдар атқаратын қызметті белгілеу проблемалары туралы.....	49
Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу	56
С.М. РАХМЕТОВ Қылмыстық кодекстің айғақтар мен жедел-ізвестіру материалдарын бұрмалағаны үшін жауаптылық туралы нормаларын жетілдірудің кейбір мәселелері (ҚК 348-бабы).....	56
Н.А. САРТАЕВА Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: уақыт prizмасынан қарағанда (2008-2013 жж.).....	60
Т.Ә. СЕРІКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ Қылмыстардан жапа шеккен тұлғаларды қорғау институтын дамыту үрдістері.....	66

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану	72
--	-----------

М.А. СӘРСЕМБАЕВ Кеден одағының (БЭК) қандай шарттық нормалары қазақстандық және халықаралық құқық нормаларына сәйкес келмейді.....	72
Ш.Ш. ОРМАНОВА Халықаралық адам құқықтары жүйесінің пайда болуы және бірлесу еркіндігі (кәсіптік одақтарға бірігу құқығын іске асыру мысалында).....	77
М.М. ДАУЛЕНОВ Еуразиялық Экономикалық Қауымдастық және Еуропалық Одақ аумақтық интеграциялық бірлестіктер аясындағы конституциялық бақылау органдары мен халықаралық сот органдарының ынтымақтастығы.....	86

Құқықтық мониторинг және қолданыстағы НҚА-ға сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама.....	92
---	-----------

Т.С. САФАРОВА, Л.К. ҚАЙЫРБАЕВА Қазақстан Республикасының мемлекеттік жастар саясаты саласындағы кейбір заңнама мәселелері туралы.....	97
Ә.Ә. ДӘУЛЕТХАНОВА Құқықтық мониторингті жүргізу тетігін жетілдіру: теория мен практика мәселелері	
Р.Е. БҮЖІГІТОВА Қазақстан Республикасы Еңбек кодексін құқықтық мониторингілеу мәселелері.....	100

Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен	104
---	------------

Ш.Р. МЫРЗАЕВА, Н.А. БАЙКӘРІМОВА Мемлекеттік тілдегі заңнаманы жетілдіру мәселелері.....	104
М.Ә. АЙЫМБЕТОВ Сөздік – терминді біріздендіру құралы.....	108
Д.М. ШЫҢҒЫСБАЕВА Заң терминдерінің бірізділігі туралы.....	111
Ж.М. ТҰРАРОВА, Т.С. АХМЕТОВА Заң терминдерін пайдалану мәселесіне (Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі бойынша салыстырмалы талдау мысалдары негізінде).....	114

Шетелдік тәжірибе	118
--------------------------------	------------

Н.И. МАРЫШЕВА, И.О. ХЛЕСТОВА (Мәскеу қ.) Ресей заңнамасы бойынша шет ел азаматтарының ұлттық режим қағидаты.....	118
А.А. КАШИРКИНА, А.Н. МОРОЗОВ (Мәскеу қ.) Кеден одағы мен ЕурАзЭҚ-тың халықаралық-құқықтық құралы.....	127
И.М. КОНОБЕЕВСКАЯ (Саратов қ.) Цифрлық контент айналымы саласындағы Ресей заңнамасының новеллалары: ақпараттық делдалдың құқықтық мәртебесін бекіту.....	136
Л.Н. ДОБРОБОГ (Днепропетровск қ.) Құқықтық көпорталықтық тұрғысындағы құқық жүйесі.....	140

Құқық қолдану тәжірибе	146
-------------------------------------	------------

А.Қ. ЕСТАЕВ Зияткерлік меншік құқығын қорғау.....	146
ҚР Әділет министрлігі Сот актілерін орындау комитетінің материалдары.....	148

Жас ғалым мінбері	153
--------------------------------	------------

Г.Х. ЮСУПОВА, А.А. НӘЗІР Ювенальды әділет саласындағы заңнаманы әрі қарай жетілдіру мәселелері	153
Р.Е. ЖАҚЫПОВ, А.Қ. АЯПБЕРГЕНОВА Борыштарды өндіріп алу жөніндегі қызметті (коллекторлық қызметті) құқықтық реттеу туралы.....	158
К.К. АХМЕТОВ Посткеңестік кеңістіктегі интеграциялық процестер контекстіндегі экологиялық қауіпсіздік.....	162
Н.Н. ОМАРОВА, Б.К. НАҒАШБАЕВА Елбасының Қазақстан халқына «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты жолдауы аясындағы құқықтық мониторингтің өзекті мәселелері	166
И.М. СМАИЛОВА Қазақстан Республикасында алаяқтыққа қарсы күрес мәселелері.....	170
А.С. ӘБДІКӘРІМОВА Қазақстан Республикасындағы есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес мәселесіне.....	174
Д.Х. ПЕРНЕЕВ Бюджет аралық қатынастарды қалыптастырудың халықаралық тәжірибесі.....	180
С.Р. РАШИДОВА Гуманитарлық интервенцияны жүзеге асырудың кейбір мәселелері туралы.....	186

<i>Ақпараттық хабарламалар</i>	189
2013 ж. 4-7 қыркүйекте Будапешт қ. (Венгрия) өткен Еуропалық криминологтар ассоциациясының 13-ші жыл сайынғы халықаралық конференциясы туралы ақпараттық хабарлама.....	189
2013 ж. 27 қыркүйекте Астана қ. өткен «Ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу және заң терминдерінің қолданылу ерекшеліктері» тақырыбындағы дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама.....	191
2013 ж. 1 қазанда Астана қ. өткізілген «Заңнама процесінің сатылары: теориясы, практикасы және халықаралық тәжірибесі» тақырыбындағы оқу семинары туралы ақпараттық хабарлама.....	193
<i>Даналық ойлар</i>	195
<i>Мерейтой</i>	196
ҚР ҰҒА академигі, з.ғ.д., проф. М.Т. БАЙМАХАНОВТЫҢ 80-жылдығына орай.....	196
З.ғ.д., проф., ҚР ЗҒА академигі Е.Б. АБДРАСУЛОВТЫҢ туғанына 50 жыл.....	198

**№ 4 (32)
2013**

Собственник и издатель:

ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года

Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izrk.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:

Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчашвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:

Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Д. Досмырза
Э.О. Дуйсенова
А.Д. Жусупов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Кулжабаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:

Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

Вестник Института Законодательства Республики Казахстан научно-правовой журнал

СОДЕРЖАНИЕ

Выступление Министра юстиции Республики Казахстан Б.М. ИМАШЕВА на первом Советании министров юстиции государств-членов ШОС (5 сентября 2013 г., г. Пекин КНР).....	7
Выступление Министра юстиции ИМАШЕВА Б.М. в Сенате Парламента РК по проекту Конституционного закона «О внесении изменений дополнений в некоторые Конституционные законы Республики Казахстан по вопросам исчисления конституционных сроков» (12 сентября 2013 г.)	9
СМАГУЛОВ А.А. Некоторые аспекты института процессуального соглашения в уголовном процессе	12
<i>Конституционное и административное право</i>	15
Л.Т. ЖАНУЗАКОВА Организационно-правовые проблемы участия населения в местном самоуправлении.....	15
Ж.О. ОНЛАШЕВА Законодательная инициатива в Казахстане: современное состояние и перспективы.....	20
<i>Гражданское и гражданско-процессуальное право</i>	26
С.П. МОРОЗ Государственная поддержка малого и среднего предпринимательства в Республике Казахстан.....	26
Д.А. БРАТУСЬ Новеллы в авторском праве (часть II).....	36
Ж.У. ТЛЕМБАЕВА О проблемах установления функций государственных органов в области предпринимательской деятельности в законодательстве Республики Казахстан.....	49
<i>Уголовное право и уголовный процесс</i>	56
С.М. РАХМЕТОВ Некоторые вопросы совершенствования норм УК об ответственности за фальсификацию доказательств и оперативно-розыскных материалов (ст.348 УК).....	56
Н.А. САРТАЕВА Уголовный кодекс Республики Казахстан: через призму времени (2008-2013 годы).....	60
Т.А. СЕРИКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ Тенденции развития института поддержки лиц, потерпевших от преступлений.....	66

Международное право и сравнительное правоведение 72

М.А. САРСЕМБАЕВ Какие договорные нормы ТС (ЕЭП) не стыкуются с нормами казахстанского и международного права..... 72

Ш.Ш. ОРМАНОВА Возникновение международной системы прав человека и свобода объединения (на примере реализации права на объединение в профсоюзы)..... 77

М.М. ДАУЛЕНОВ Сотрудничество органов конституционного контроля и международных судебных органов в рамках региональных интеграционных объединений на примере Евразийского Экономического Сообщества и Европейского Союза..... 86

Правовой мониторинг и антикоррупционная экспертиза действующих НПА..... 92

Т.С. САФАРОВА, Л.К. КАИРБАЕВА О некоторых проблемах законодательства Республики Казахстан в сфере государственной молодежной политики..... 92

А.А. ДАУЛЕТХАНОВА Совершенствование механизма проведения правового мониторинга: вопросы теории и практики..... 97

Р.Е. БУЖИГИТОВА К вопросу правового мониторинга Трудового кодекса Республики Казахстан..... 100

Из практики законодательства на государственном языке 104

Ш.Р. МЫРЗАЕВА, Н.А. БАЙКАРИМОВА Вопросы совершенствования законодательства на государственном языке..... 104

М.А. АЙЫМБЕТОВ Словарь как средство идентификации терминов..... 108

Д.М. ШЫНГЫСБАЕВА О единообразии юридических терминов..... 111

Ж.М. ТУАРОВА, Т.С. АХМЕТОВА К проблеме использования юридических терминов (На основе примеров сравнительного анализа Гражданского кодекса Республики Казахстан)..... 114

Зарубежный опыт 118

Н.И. МАРЫШЕВА, И.О. ХЛЕСТОВА (г. Москва) Принцип национального режима иностранных граждан по российскому законодательству..... 118

А.А. КАШИРКИНА, А.Н. МОРОЗОВ (г. Москва) Международно-правовой инструментарий Таможенного союза и ЕврАзЭС..... 127

И.М. КОНОБЕЕВСКАЯ (г. Саратов) Новеллы российского законодательства в сфере оборота цифрового контента: закрепление правового статуса информационного посредника..... 136

Л.Н. ДОБРОВОГ (г. Днепрпетровск) Система права в аспекте правового полицентризма..... 140

Правоприменительная практика..... 146

А.К. ЕСТАЕВ Охрана и защита прав интеллектуальной собственности..... 146

Материалы Комитета по исполнению судебных актов Министерства юстиции РК..... 148

Трибуна молодого ученого..... 153

Г.Х. ЮСУПОВА, А.А.НӘЗІР Вопросы дальнейшего совершенствования законодательства в сфере ювенальной юстиции..... 153

Р.Е. ЖАКУПОВ, А.К. АЯПБЕРГЕНОВА К вопросу о правовом регулировании деятельности по взысканию долгов (коллекторской деятельности)..... 158

К.К. АХМЕТОВ Экологическая безопасность в контексте интеграционных процессов на постсоветском пространстве..... 162

Н.Н. ОМАРОВА, Б.К. НАГАШБАЕВА Проблемы правового мониторинга в свете Послания Главы государства народу Казахстана: «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана»..... 166

И.М. СМАИЛОВА Вопросы борьбы с мошенничеством в Республике Казахстан..... 170

А.С. АБДЫКАРИМОВА К вопросу борьбы против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ в Республике Казахстан..... 174

Д.Х. ПЕРНЕЕВ Зарубежный опыт формирования межбюджетных отношений.....	180
С.Р. РАШИДОВА О некоторых проблемах осуществления гуманитарной интервенции.....	186
Информационные сообщения	189
Информационное сообщение о 13-й ежегодной международной конференции Европейской ассоциации криминологов 4-7 сентября 2013 года в г. Будапеште (Венгрия).....	190
Информационное сообщение о круглом столе «Ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу және заң терминдерінің қолданылу ерекшеліктері» («Проведение научной лингвистической экспертизы и особенности применения юридических терминов»), г. Астана, 27 сентября 2013 г.....	192
Информационное сообщение об обучающем семинаре «Этапы законодательного процесса: теория, практика и международный опыт», г. Астана, 1 октября 2013 г.....	194
Мудрые мысли	195
Юбилей	196
К 80-летию академика НАН РК, д.ю.н., проф. М.Т. БАЙМАХАНОВА.....	196
Академику АЮН РК, д.ю.н., проф., АБДРАСУЛОВУ Е.Б. – 50 лет.....	198

*Смаилова Индира Маратқызы,
Қазақ гуманитарлық заң университеті
Мемлекеттік және құқық институтының ғылыми қызметкері,
заң ғылымдарының магистрі, КҒҰ-нің докторанты*

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА АЛАЯҚТЫҚҚА ҚАРСЫ КҮРЕС МӘСЕЛЕЛЕРІ

Алаяқтықпен күресу мәселелерін зерттеу осы қылмыс түрінің пайда болу тарихын, онымен күресуде болған тәсілдерді және құралдарды зерттеуді ұйғарады, себебі алаяқтық жалпы республикаға және тұрғындарға орны толмас залал келтіретін кең таралған және өте қауіпті қылмыс түрлерінің бірі болып табылады. Меншікке қарсы басқа қылмыстарға қарағанда, алаяқтықтың қоғамдық қауіптілігі жоғары, себебі бір қарқынды және шебер өткізілген операция оны дайындауда барлық шығындарды жабатын табыс әкеледі, сондай-ақ ұрлықтың басқа нысандарын жасау арқылы табылатын табыспен салыстырғанда ірі көлемде болуы мүмкін.

Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасына сүйенетін болсақ, онда ұрлаудың келесі түрлерін бөліп шығарады: алаяқтық (ҚР ҚК 177 бап). Бұл заңнамада ұрлаудың анықтамасы алты белгіні құрайды. Бұл белгілер сәйкесінше: 1) бөтен дүние; 2) жазалы немесе басқа тұлғалардың пайдаға алып қою (немесе) және үндеуі; 3) құқыққа қайшы әрекеттер; 4) өтеусіз; 5) мүлік иесіне немесе басқада иелерге зиян келтіру; 6) дүниеқорлық мақсаты.

Алаяқтыққа қарсы күрестің мазмұны қазіргі таңда осы қылмысты жасағаны үшін жаза тағайындаумен шектеліп отырғандығы белгілі. Сонымен қатар соңғы жылдардың зерттеулері осы тәсілдің тиімділігінің жеткіліксіздігіне назар аударады; сондай-ақ алынған нәтижелер белгілі бір жағдайларда жазалауды қолдану тәртіптік жағдайларға үйренуге себеп болатындығын көрсетіп отыр. Басқаша айтқанда оның адамның түзелуіне, құқықтық санасының артуына ететін ықпалы дау тудырады.

Алаяқтықтың қазіргі тағдағы жағдайын саралайтын болсақ, статистикалық мәліметтер келесіні көрсетеді. Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы Арнайы есеп және құқық статистика комитетінің мәліметтеріне сәйкес 2010 жылы 12 ай бой-

ынша тіркелген қылмыстықтың саны 119,707, меншікке қарсы қылмыстық – 84732, біреудің мүлігін ұрлау – 80961 құрады. Көрсетілген статистикалық мәліметтерден көрінеді, біреудің мүлігін ұрлық нысанында ұрлау, біреудің сеніп тапсырылған мүлігін иемдену немесе ысырап қылу, алаяқтық, ұрлық, ерекше құндылықты иемдейтін заттарды ұрлау және тонау барлық тіркелген қылмыстықтардан 68% құрайды. Меншікке қарсы жасалған қылмыстарға байланысты материалдық зиянның анықталған соммасы (анықталған қылмыстық іс бойынша 31 286 210 044 теңгені құрады [1].

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы Арнайы есеп және құқық статистика комитетінің мәліметтеріне сәйкес 2011 жылы 12 ай бойынша тіркелген қылмыстардың саны 196552, меншікке қарсы қылмыстар – 162034, біреудің мүлкін ұрлау – 157 147 құрады, барлық тіркелген қылмыстардың пайыздық арақатынасы 80%-дан жоғары. Мүлікке қарсы жасалған қылмыстарға байланысты материалдық зиянның анықталған соммасы (анықталған қылмыстық іс бойынша) 19 641 685 272 теңгені құрады [2].

Айтап кету жөн, қазіргі уақытта Қазақстан тұрғындарының өмір сүру деңгейінің жақсарумен байланысты «зияткерлік пайдақорлық» деп аталатын қылмыстар санының өсуі және заңды басым болуы бастау алуда. Бұл толық мағынада алаяқтыққа да қатысты.

Осыған қатысты Я.Ю. Бурлаковтың «ресми статистика жасалған алаяқтық жағдайлардың нақты санын көрсетпейді. Алаяқтықты жасау әдісі және түрі бойынша өзгертін фонда, тез дамидын нарықтық экономикада қылмыстық заңға белгісіз қылмыстар: фрикерлік, хакерлік және радио қарақшылар пайда болуда. Өз кезегінде, қылмыстық заңнама, сонымен қатар құқық қорғау органдары қарқанды дамидын ғылыми-техникалық прогресті зерттеп отыруға үлгермейді, осының нәтижесінде қылмыстардың жаңа түрлері мен тармақтарының пайда болуына

және көрініс табуына жедел назар аудармайды» деген пікірін қолдауға болады [3, 82].

Кейбір ғалымдарды пікірінше, алаяқтықтың жасырын болуы және жасалған алаяқтық іс-әрекеттер бойынша объективті емес статистикалық мәліметтер, қылмыскерлердің әр түрлі салада алаяқтық жасау кезінде жасалынып жатқан мәмілеге заңды мінездеме беруге тырысуына байланысты болады.

1997 жылы Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексін қабылданған кезден, 16 жыл ішінде, алаяқтық жасау бойынша жауапкершілікті ескеретін қағиды 5 рет өзгерістерге тартылды. Осы қағидаға енгізілген барлық өзгерістер қылмыстық заңының одан әрі ізгілендіру шараларымен байланысты болды. Осылай:

Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 21 желтоқсандағы № 363-ІІ «Қазақстан Республикасының Қылмыстық, Қылмыстық іс жүргізу және Қылмыстық – атқару кодекстеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңымен біліктік құрамында алаяқтықты жасағаны үшін бас бостандығынан айыру мерзімі алты жылдан бес жылға дейін қысқартылды [4].

Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 9 желтоқсандағы № 10-ІІІ «Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс жүргізу, Қылмыстық-атқару кодекстеріне және Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне қылмыстық істерді тергеу рәсімдерін жеңілдету, қылмыстардың кейбір құрамдарын қылмыстық сипаттан арылту және әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңымен бас бостандығынан айыру мерзімінің төменгі шегі (бұрын екі жылды құрады) күшін жойды, сонымен қатар ұрлау немесе қорқытып алу бойынша бұрын екі немесе одан да көп рет сотталған тұлғалардың алаяқтық жасауын ескеретін тармақ енгізілді [5].

Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 7 желтоқсандағы № 222-ІV «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті одан әрі күшейту мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңымен ұрлау немесе қорқытып алу бойынша бұрын екі немесе одан да көп рет сотталған тұлғалардың алаяқтық жасауын ескеретін тармақ алып тасталынды [6]. Сонымен қатар, сыбайлас жемқорлықпен күресу мақсатында, мемлекеттік функцияларды атқаруға уәкілетті адам не оған теңестірілген адам жасаған алаяқтық, егер ол өз қызмет бабын

пайдаланумен ұштасатын алаяқтықты жасауды ескеретін тармақ қосылды [6].

Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 18 қаңтардағы № 393-ІV «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы одан әрі ізгілендіру және қылмыстық процестегі заңдылықтың кепілдіктерін күшейту мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңымен жазалау тізімінен қамауға алу (мерзімі алты жылға дейін) жазалау түрі алып тасталынды [7].

Сонымен қатар Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 9 қарашадағы №490-ІV «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне құқық қорғау қызметін жетілдіру және қылмыстық заңнаманы одан әрі ізгілендіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңымен бас бостандығынан айыру мерзімін үш жылдан жеті жылға дейін (бұрын бес жылдан он жылға дейін) қысқарту өзгерістер енгізілді, сондай-ақ ерекше ірі өлшемде (ерекше білікті құрамдар) және ұйымдастырылған топтың негізгі мен білікті құраммен жасалуды ескеретін 4 тармақ енгізілді. Егер, заң шығарушы бұрын алаяқтықтың білікті құрамдарының іске асыру үшін ең қатан жазалау ретінде 10 жылға бас бостандығынан айыруды ескерсе, ал осы өзгертулерге сәйкес заң шығарушы ерекше білікті құрамды жасағаны үшін жазалау осындай мөлшермен орнатуды ескереді.

Алайда, ресми статистиканың енгізген өзгерістерде жасалған алаяқтық әрекеттер санының азаюына қылмыстық заңға енгізілген толықтырулар мен өзгерістер, гуманизация бойынша енгізілген нормалар әрекет етпейді. Бұл туралы қазақстан қылмыстық заңдылықтың теориясында кейбір ғалымдар мәлімдейді.

Б.М. Имашевтің пікірінше «қылмыстық-құқықтық саясатты ізгілендіру мәселелері қолданыстағы қылмысты, қылмысты процессуальді және әкімшілік заңдылықтардың лоқылықтарын толықтыру арқылы шешілмейді. Осы жерде тұрақты саясатқа іске асырылатын және мақсатты белгілері бар іс-шаралар кешені қажет, өз кезегінде бұл әсіресе қылмыстық-құқықтық саясат жүзеге асыратын бағыттар бойынша, үлгіге жоғарғы тиімді іске асыруын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді» [8, 15]. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының қылмыстық саясаттың Концепциясын әзірлеу жөнінде мәселені көтереді.

Осы жерде Р.Т. Нұртаевтың «қылмыстықпен күресуді белсендіру мәселелерін шешу назарында берік және сенімді және тиімді заң

шығарушы механизмін теориялық негізін одан әрі құруда үлкен маңызы бар, жағдайларда қылмыстылықтың үдемелі ауқымын басуды қамтамасыз ету» деген пікірі орынды [9].

Қорыта айтқанда а) қылмыстың санның азаюы, алдын-алу шараларының пәрменділігі жазаның шамасына тәуелді болмайды; б) арнайы статистика қазіргі кездегі болып тұрған қылмыстардың шынайы көрінісін көрсетпейді, өйткені алаяқтықтың жаңа формалардың пайда болып, бұл қылмыстылық түрі латентті болып отыр; в) қылмысты және қылмыстық процессуалдық құқықтарының теория зерттемелеріне басқа ғылымдарды (психология, техника ғалымдары және басқалар) енгізуіне тура келеді.

Сонымен қатар, аталған тақырыпта диссертациялық зерттеуді жүргізу барысында автор келесідей ұйғарымдарға келді:

1. Алаяқтықты жасау тәсілі оның қылмыстық заңмен белгіленген өзгермелі және ең маңызды белгісі болып табылады. Елімізде болып жатқан әлеуметтік-экономикалық жағдайлардың күрделіленуі мен мазмұнының өзгеруі ғылыми-техникалық өзгерістер қылмыскерлердің қолына алаяқтықты жасауды жаңа әдістерін беріп отыр, бұл өз кезегінде алаяқтықты жасаудың жаңа әдістеріні пайда болуына ғана әкеліп қана қоймай, алаяқтардың болып жатқан өзгерістерге ыңғайлануына, үйренуіне әкелді. Мысал ретінде өмірімізді барлық салаларына қарқынды енгізіліп жатқан ақпараттық технологиялармен жасалатын алаяқтықты айтуға болады.

2. Алаяқтықтың санын өзгертпей ұстап тұру,

алдын-алудың тиімділігі қылмыстық заңда белгіленген жазаның мөлшеріне тікелей қатысты емес. Жоғарыда айтылып өткен алаяқтықтың жаңа нысандарда пайда болуы қылмыстық және қылмыстық іс-жүргізу занамамына алаяқтықтың алдын алуға байланысты ұсыныстар мен теориялық зерттеулерді қажет етеді. Әлемдік экономикалық интеграция мен техникалық даму барысында пайда болған интернеттегі алаяқтық қазіргі ақпараттық қоғам алдында даулы мәселелер қойып отыр. Бұл саладағы әдеттен тыс нысандарда жасалатын және ақпараттық - трансшекаралық сипаттағы алаяқтықпен күресудің әдістері қазіргі таңда елімізде аса дамымаған.

Диссертант зерттеген қылмыстық істер мен сот-тергеу тәжірибесі алаяқтықтың тек жеке тұлғалармен ғана емес, сонымен қатар, зады тұлғалармен де жасалатындығын көрсетті. Қазіргі нарық заманында жеке тұлғаларға қарағанда заңды тұлғаларға сенімні көп артылатындығы, олардың қызмет саласының кеңдігі алаяқтықты заңды тұлғалармен жасаудың қылмыскерлер үшін тиімді етеді. Оның үстіне заңды тұлғалар үшін қылмыстық жауаптылықтың жоқтығы да тбұл ретте өз әсерін тигізіп отыр. Сондықтан экономикалық, мүлктік қылмыстар, соның ішінде алаяқтықты жасағаны үшін зады тұлғаларды қылмыстық жауаптылығын енгізі мәселесін қабылданғалы отырған жаңа қылмыстық зады қарастырылуы қажет деп санаймыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі ресми сайты: <http://service.pravstat.kz/PiProducer/img/274843.rar>
2. Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі ресми сайты: <http://service.pravstat.kz/PiProducer/img/577512.rar>
3. 2009 жылғы №1(10) – Вестник Владимирского юридического института/ Қылмыстық құқықтың жауапкершілігі ретінде алаяқтықты саралау, Богданов М.Н.
4. 2002 жылғы 29 желтоқсандағы № 285-288 «Казахстанская правда» газеті.
5. 2004 жылғы 15 желтоқсандағы № 286 (24596) «Казахстанская правда» газеті.
6. 2009 жылғы 15 желтоқсандағы № 294 (26038) «Казахстанская правда» газеті.
7. 2011 жылғы 25 қаңтардағы № 25-26 (26446-26447) «Казахстанская правда» газеті.
8. 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңде Қазақстан Республикасының құқықтық саясат Концепция жарығында заңнаманы жетілдіру: 2010 жылғы 19 қарашадағы халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары. 1- том. – Астана: «Қазақстан Республикасының заңнама институты» ММ, 2010 жыл.
9. ХХІ ғасырдағы қауіпті шақыруларға және қауіп-қатерлерге қарсы әрекеттер жағдайында қазіргі қылмыстық құқықтық әдістемені одан әрі жетілдірудің өзекті мәселелері Нуртаев Р.Т. / 2011 жылғы №2(22) – Вестник Института законодательства Республики Казахстан.

Осы мақалада автор Қазақстан Республикасының Қылмыстық заңын ізгілендіру кезеңіндегі алаяқтықпен күресудің кейбір мәселелерді қарастырады. Бұл қылмыстың шығу тарихы, пайда болған құралдары және күресудің әдістері талданады, өйткені алаяқтық ең қауіпті және көп тараған қылмыстың түрі, ол халыққа және жалпы республикаға үлкен зиянын тигізеді. Сонымен қатар, автор Қазақстан Республикасының Қылмыстық заңын гуманизацилауда осы концептуальды бағытты таңдайды.

Түйін сөздер: алаяқтық, кәсіпкерлік ұрлық әлемінің қызметі, кәсіптік қылмыс, қылмыстық заңнамасы, экономикалық қылмыстар, құқыққа қайшы әрекеттер, өтеусіз.

В настоящей статье автор рассматривает некоторые проблемы в борьбе с мошенничеством в свете гуманизации Уголовного закона Республики Казахстан. Анализируются история появления данного вида преступления, существовавшие средства и методы борьбы с ним, поскольку мошенничество представляет собой один из наиболее опасных и распространенных видов преступной деятельности, которым причиняется громадный ущерб населению и республике в целом. Кроме того, автором освещен ряд концептуальных направлений в сфере гуманизации уголовного закона Республики Казахстан.

Ключевые слова: мошенничество, профессионалы воровского мира, профессиональная преступность, уголовное законодательство, экономические преступления, противоправность, действия, противоречащие закону, безвозмездность.

In this article the author examines some issues in the fight against fraud in the light of the humanization of the criminal law of the Republic of Kazakhstan

The history of emergence of this type of the crime, existing means and methods of fight against it as fraud is represented by one of the most dangerous and widespread types of criminal activity by whom the enormous damage is caused to the population and the republic as a whole are analyzed. Besides, a number of the conceptual directions in the sphere of a humanization of the criminal law of the Republic of Kazakhstan is shined.

Keywords: fraud, professional criminals, professional crime, criminal legislation, economic crimes, contradiction to the law, gratuitousness.

Индира Маратқызы Смаилова,

Қазақ гуманитарлық заң университеті Мемлекеттік және құқық институтының ғылыми қызметкері, заң ғылымдарының магистрі, КҒУ-нің докторанты

Қазақстан Республикасында алаяқтыққа қарсы күрес мәселелері

Смаилова Индира Маратовна,

научный сотрудник Института государства и права Казахского гуманитарно-юридического университета, магистр юридических наук, докторант КазГЮУ

Вопросы борьбы с мошенничеством в Республике Казахстан

Smailova Indira Maratovna,

research fellow in the State and Law Institute of Kazakh University of The Humanities and Law, Master of Laws, doctorate Phd of Kazakh University of The Humanities and Law

The questions of fight against fraud in the Republic of Kazakhstan